

TIDSKRIFT FÖR POLITISK FILOSOFI
NR 1 2012 | ÅRGÅNG 16

Bokförlaget THALES

→ VARFÖR BÖR MAN LYDA FELAKTIGA DEMOKRATISKA BESLUT?
NÅGRA KRITISKA REFLEXIONER KRING DAVID ESTLUNDS EPISTEMISKA
DEMOKRATITEORI

Mats Lundström & Jonas Hultin Rosenberg

»...*from the viewpoint of politics, truth has a despotic character.*»¹

Inledning

TANKEN ATT POLITISKA beslut skall överensstämma med en sanning har ofta framställts som odemokratisk. Denna tes har ställts på huvudet av den svenskättade amerikanske filosofen David Estlund i en rad artiklar (Estlund 1995, 1999, 2002b) som han sammanfattat i boken *Democratic Authority* (2008). Om inte politiska beslut har med ett moraliskt sanningsökande att göra är det poänglöst med majoritetsstyre, hävdar Estlund.

Utgångspunkten för hans normativa demokratiteori, som han kallar *epistemisk proceduralism*, är att majoritetsprincipen är bättre än slumpen på att fatta korrekta beslut. Det är just därför som demokratin är moraliskt legitim. Om den inte vore bättre än slumpen, så kunde vi lika gärna dra lott, hävdar Estlund. Men eftersom demokratin bara är bättre än slumpen kommer många beslut att vara felaktiga. Därför måste det epistemiska argumentet kombineras med ett proceduriellt argument som går ut på att demokratins värde består i dess opartiskhet.

Men kan man, som Estlund gör i sin teori, hävda att demokratins värde både består i att den är opartisk och i att den är en metod att komma fram till moraliska sanningar – vilka de än är? Innebär inte det att man försöker sitta på två stolar samtidigt? I denna artikel kommer Estlunds försök att formulera en kombination av ett proceduriellt och ett epistemiskt rättfärdigande av demokrati att diskuteras.

Estlunds epistemiska proceduralism

ESTLUNDS EPISTEMISKA KRAV på demokratin är modest: den skall vara bättre än slumpen. Hans sanningsbegrepp är också modest. Det räcker med ett så kallat »minimalistiskt» sannings-

begrepp för att tillmäta demokratin ett epistemiskt värde, hävdar Estlund (Estlund 2008: 24). Det minimalistiska sanningsbegreppet innebär att ett påstående »P» är ekvivalent med påståendet »P är sant». Om man till exempel hävdar att progressiv beskattning är rättvis, hävdar man också att det är sant att progressiv beskattning är rättvis. Även en emotivist, som förnekar att moral har med kunskap att göra, kan acceptera att normativa utsagor är sanna i en minimalistisk mening (Estlund 2008: 24).

Epistemisk demokratiteori förutsätter generellt inte en specifik sanning, bara att det finns en moralisk sanning, »whatever it might be» (Estlund 1995: 79). När vi väljer ett demokratiskt styrelseskick måste vi, menar Estlund, åtminstone delvis, åberopa dess förmåga att fatta korrekta beslut enligt ett oberoende kriterium. Att välja demokrati bara därför att beslutsproceduren är rättvis i sig räcker inte.

Estlunds argumentation för sin teori bygger på ett slags *reductio ad absurdum*-argument mot tre typer av teorier som enbart försvarar demokratin som en rättvis procedur.

Den första, *Fair Proceduralism*, går ut på att majoritetsprincipen i sig innebär en rättvis konfliktlösningsmetod (jfr Dahl 1956).

Estlund riktar två principiella invändningar mot en sådan teori. Den *första* är att den inte ger ett stöd för majoritetsprincipen. Lotteri innebär också politisk jämlikhet. Men det är orimligt att göra proceduriell opartiskhet till ett överordnat värde. Utfallet av beslutsproceduren måste ha betydelse. Och om man anför rättvis aggregering av allas intressen som argument för demokrati har man anfört ett oberoende kriterium på korrekta beslut.

Den *andra* invändningen är att teorin är okänslig inför argumenten för olika beslut. Fair Proceduralism bygger på att politisk jämlikhet är ett överordnat värde och att all form av politisk ojämlikhet bör minimeras. Men om politisk jämlikhet är ett överordnat värde bör offentlig deliberation förbjudas, vilket är orimligt. Den som påverkar andra med goda argument måste få utöva större inflytande än andra, även om rösträtten är lika (jfr Dworkin 2000: kap 4).

Offentlig deliberation betraktas dock som ett medel att nå politisk jämlikhet i den andra teorin som Estlund polemiserar emot,

nämligen *Fair Deliberative Proceduralism*. Estlund avser här den typ av icke-epistemisk deliberativ demokratiteori som företräds av Bernard Manin (1987) och Thomas Christiano (1999, 2002). Alla medborgares lika möjlighet att föra fram sina argument ses här både som en del av den proceduriella jämlikheten och som ett medel att öka den politiska jämlikheten. Ett offentligt politiskt samtal med ett brett deltagande sprider kunskap och underlättar för alla att formulera autonoma preferenser. Men, frågar Estlund, varför skall majoritetsprincipen tillämpas i valet mellan olika autonoma ställningstaganden? Man kan lika gärna singla slant (i en »post-deliberative coin flip«).

Rational Deliberative Proceduralism, som företräds av Seyla Benhabib (1996) och James Fishkin (1992), är en tredje en variant av en icke-epistemisk demokratiteori som kritiseras av Estlund. Grundidén är att demokratisk deliberation sällar fram argument som uppfyller en viss rationalitetsnorm. Men då har man, menar Estlund, frångått idén om proceduriell rättvisa som demokratins överordnade värde. Demokratisk deliberation antas ha ett epistemiskt värde som bestäms av ett oberoende kriterium.

Varken omröstningen eller den deliberation som föregår omröstningen kan, hävdar Estlund, enbart rättfärdigas utifrån proceduriella argument.

Epistemisk proceduralism – opartiskhet och sanningssökande
ESTLUND AVVISAR DOCK inte helt det proceduriella argumentet för demokrati. Han hävdar bara att det är otillräckligt. Däremot avvisar han ett *renodlat* epistemiskt argument för demokrati.

Den mest renodlade epistemiska demokratiteorin kallar Estlund *the Correctness Theory*. Den går ut på att demokratiska procedurer enbart kan rättfärdigas av dess förmåga att nå fram till korrekta beslut. Enligt Estlund kan Rousseau tolkas som anhängare en sådan teori.

Till skillnad från »korrekthetsteorin» värdesätter Estlunds teori proceduriell opartiskhet som ett egenvärde. Estlund beskriver sin teori så här (Estlund 1999: 195):

I propose [...] the idea of Epistemic Proceduralism: procedural impartiality among individuals' opinions, but with a tendency to be correct, the impartial application of intelligence to the cognitive moral questions at hand.

Estlund ser en parallell mellan sin teori och argumentet för att acceptera domstolsutslag (Estlund 2008: 156ff). Domstolens utslag är legitimt därför att proceduren strävat efter sanning på ett opartiskt sätt. Det finns därför skäl att lyda ett domstolsutslag även om det är felaktigt. Däremot behöver man inte anse att domstolen har epistemisk auktoritet. Dess utslag är i sig inget skäl för att anse att det är sakligt riktigt.

Estlund anger tre utmaningar för en epistemisk demokratiteori som han menar att hans egen teori, men inte korrekthetsteorin, klarar (Estlund 1999: 186f):

1. att respektera minoritetsuppfattningar («deference»),
2. att inte ställa orealistiska epistemiska krav («demandingness»),
3. att avstå från stötande jämförelser i epistemisk kompetens («invidious comparisons»).

Den *första* utmaningen handlar om att skilja på politisk och epistemisk auktoritet. En medborgare som tillhör minoriteten har inget skäl att ändra sin uppfattning bara därför att hon förlorat en omröstning. Ingen bör, kort sagt, abdikera från sitt eget moraliska omdöme. Men enligt Rousseau bör minoriteten inse att de hade fel – och skälet till att lyda majoriteten är att den har rätt. Politisk och epistemisk auktoritet sammanfaller för Rousseau (Rousseau 1993: 124).

Enligt Estlund kan dock ett majoritetsbeslut ha politisk auktoritet, samtidigt som det är felaktigt (Estlund 1999: 194f). Auktoriteten grundas, liksom i en domstol, på en proceduriell opartiskhet som syftar till sanning – inte på sanningen i utfallet.

Den *andra* utmaningen («demandingness») handlar om de krav som ställs på medborgarnas kompetens. I en diskussion av Condorcets juryteorem hävdar Estlund att Condorcet ställer orealistiska krav på medborgarna. Juryteoremet förutsätter att sannolikheten

att varje medborgare röstar korrekt är större än 0,5 i varje enskilt beslut.

Estlunds teori utgår från en modifiering av juryteoremet där denna förutsättning inte gäller. Enligt Estlund kan man bara anta att sannolikheten att majoriteten oftare har rätt än fel är större än slumpen över tid i ett flöde av beslut. Det räcker med att anta att den *genomsnittliga* sannolikheten är större än 0,5 att en väljare röstar korrekt i en enskild fråga (Estlund 1999, se Gaus 2003: 167f för en diskussion). Denna epistemiska överlägsenhet gentemot minoritetsstyre räcker, enligt Estlund, för att förorda majoritetsstyre av epistemiska skäl.

Den *tredje* utmaningen handlar om respekt för ett liberalt legitimitetskrav – att inte göra stötande jämförelser mellan medborgare med avseende på moralisk kompetens. Man kan inte fördela politisk suveränitet utifrån moralisk kompetens »unless the expertise would be beyond reasonable objections of citizens» (Estlund 1999: 183). Ingen kan med säkerhet peka ut »the knowers». Kravet gör hans teori immun mot platonisk epistokrati, hävdar Estlund.

Acceptabilitetsvillkoret

SENARE VÄLJER ESTLUND att formulera ett mer allmänt legitimitetskrav (»the Acceptability Requirement») som innebär att en politisk ordning måste vara »acceptable to all qualified points of view» (Estlund 2008: 45). I grunden anger Estlund, i likhet med Rawls, en legitimitetsprincip som har en kontraktualistisk utgångspunkt. En politisk ordning måste uppfylla ett krav på oavvislighet av medborgare som anför kvalificerade argument (Estlund 2008: 42, jfr Rawls 1993: 137).

Villkoret pekar ut politisk jämlikhet som ett slags grundläggande »default-princip» (Estlund 2008: 98). Så länge inte alla medborgare med »qualified points of view» kan enas om att ett avsteg från politisk jämlikhet leder till bättre beslut, gäller principen om politisk jämlikhet.

Demokratins epistemiska förmåga är inte avgörande för dess politiska legitimitet. Avgörande är att demokratin är förenlig med

»the Acceptability Requirement». Estlunds argument för att demokrati har större politisk legitimitet än lottdragning är att demokratins epistemiska värde kan accepteras av alla med »qualified points of view». Men även om det finns ett politiskt system som är bättre än demokrati ur epistemisk synvinkel så bör vi föredra demokrati om inte en avvikelse från demokrati kan accepteras av alla medborgare med »qualified points of view».

Estlund är enig med Rawls om att en politisk ordning inte behöver vila på en rättvisepincip som är »sann». Men till skillnad från Rawls hävdar Estlund att den princip som legitimerar även falska rättvisepinciper måste vara sann (jfr Rawls 1993: 125f, 150f). Han menar med andra ord att acceptabilitetskravet måste vara en sann princip (Estlund 2008: 61f). Därmed utgår Estlund från en moralisk sanning när han legitimerar demokratin – en sanning som »auktorerar» falska principer i den meningen att den förklarar varför vi bör lyda dem (Estlund 2008: 61f).

Men samtidigt utgår han ifrån att demokratin har en epistemisk förmåga som är bättre än slumpen när det gäller att spåra alla tänkbara moraliska sanningar. Demokratins uppgift är således inte bara att *tillämpa* en given grundläggande rättvisepuppfattning, utan att ta reda på vilka grundläggande rättvisepinciper som är riktiga (Estlund 2008: 169). Frågan är hur man kan komma fram till en sann moralisk princip som gäller demokratins politiska legitimitet, samtidigt som man tillskriver demokratin ett värde som medel att nå fram till moraliska sanningar vilka de än är.

Några kritiska reflexioner

DEMOKRATINS POLITISKA AUKTORITET vilar, hävdar Estlund, *både* på proceduren i sig och på dess epistemiska värde (Estlund 2008: 99). Vad betyder detta närmare bestämt? Vilken är relationen mellan det proceduriella och det epistemiska värdet? Låt oss se hur Estlund resonerar i ett längre citat (Estlund 2008: 97):

Democratic authority and legitimacy could never be understood without relying to some extent on the idea of retrospective or purely procedural value in certain ways, and epistemic procedura-

lism is a form of proceduralism for that reason. It does not limit itself to procedural values but brings in, in addition, a prospective epistemic value to democratic procedure – a tendency to produce decisions that are better or more just by standards that are independent of the actual temporal procedure that produced them.

I detta citat framställs de proceduriella värdet som skilt från det epistemiska värdet. Det epistemiska värdet är prospektivt, vilket innebär att proceduren leder till riktiga beslut. Men Estlund framställer också sin teori som en »retrospektiv» proceduriell teori som har en gemensam nämnare med den rena proceduriella teorin (Estlund 2008: 108):

In neither case will the reason to obey be based on any substantive feature of the outcome – both are proceduralist accounts of the reason or obligation to obey. One looks back to the procedure’s fairness, whereas the other epistemic proceduralism looks back to the procedure’s generally acceptable tendency to make substantively correct decisions. This is a retrospective still, since the procedure retains its relevant epistemic features whether or not it gets the right answer in a given case.

Här betraktar Estlund procedurens epistemiska värde som ett proceduriellt skäl att lyda – oavsett utfallet i ett enskilt fall. Skälet till att lyda ett felaktigt demokratiskt beslut är att beslutet kom till genom en procedur som har ett epistemiskt värde. Frågan är varför Estlund betraktar det epistemiska värdet ibland som ett *prospektivt* och ibland som ett *retrospektivt* skäl att lyda. Och kan det verkligen vara rimligt att lyda ett felaktigt beslut oavsett konsekvenserna av att inte lyda?

Demokrati/jury-analogin

KAN ANALOGIN MELLAN demokrati och jurysystemet i en domstol, som Estlund använder, klargöra varför man egentligen bör lyda felaktiga demokratiska beslut?

Demokrati/jury-analogin går ut på att för både demokratin och jurysystemet gäller följande (Estlund 2008: 156): (1) Det finns ett

oberoende kriterium på ett korrekt beslut. (2) De röstande avser att fatta ett beslut som stämmer med det oberoende kriteriet. (3) Beslutsproceduren är bättre än slumpen på att fatta korrekt beslut. (4) Det finns inget beslutsystem som är epistemiskt bättre (inom respektive beslutsområde) bland de som kan godkännas av kvalificerade medborgare.

Även om domstolens epistemiska träffsäkerhet är avsevärt högre än demokratins så fattar en domstol ibland felaktiga beslut – oskyldiga döms och skyldiga frias. Därmed uppstår den principiella fråga som Estlund vill besvara med sin teori: varför bör man lyda beslut som är felaktiga? Enligt Estlund vilar domstolens liksom demokratins auktoritet på att dess beslutsprocedur är »fair» (opartisk) och *dessutom* har ett visst epistemiskt värde (det bästa som är tillgängligt inom ramen för acceptabilitetsvillkoret).

Men varför har opartiskhet ett värde i en domstol? Man skulle kunna hävda att opartiskhet i en domstol inte har ett egenvärde, utan ett värde som medel att nå fram till korrekta beslut. En domstol måste behandla alla lika i syfte att pröva alla tänkbara beslutsalternativ förutsättningslöst.

Opartiskhet kan ges en renodlat epistemisk funktion som inte alls har med rättvisa att göra. Även en omoralisk (eller amoralisk) diktator har ett intresse av en opartisk domstol om han vill avrätta den som verkligen har förolämpat honom. Alla politiska system – oavsett om deras lagar är moraliskt rimliga eller inte – har ett intresse av ett rättssystem som är opartiskt av rent *epistemiska* skäl. Opartiskhet skulle *dessutom* kunna ges ett moraliskt värde som är skilt från dess epistemiska värde.²

Men är verkligen opartiskhet i en domstol ett moraliskt värde – oavsett vilka lagar som domstolen dömer efter? Vi kommer här in på en viktig skillnad mellan demokrati och en domstol. I en demokrati stiftar man lagar, i en domstol dömer man enligt lagar som redan är stiftade.

Det framstår som orimligt att hävda att det har ett egenvärde att någon behandlas opartiskt av en domstol som tillämpar omoraliska lagar. Har det ett egenvärde att en domstol som har till uppgift att

döma alla homosexuella till tortyr tillämpar en opartisk rättegångs-procedur för att komma fram till vilka som verkligen är homosexu-ella? Det kan ju vara så att om opartiskheten brister så döms även vissa heterosexuella – vilket ur en synvinkel är mer rättvist än att bara homosexuella döms till tortyr. Det kan också vara så att domstolen är partisk till *förmån* för dem som åtalas enligt omoraliska la-gar. Generellt sett kan det vara så att opartiskhet leder till fler omo-raliska beslut än partiskhet i ett rättssystem med omoraliska lagar. Det finns knappast något skäl att lyda varken riktiga eller felaktiga domslut bara därför att den juridiska proceduren är opartisk.

En domstols epistemiska uppgift är, som Estlund uttrycker det, »substantial» – d.v.s. uppgiften är att *tillämpa* en given normativ princip. Den epistemiska uppgift som Estlund tilldelar demokratin är »formal», vilket innebär att den skall komma fram till *grundläggande* rättvisepprinciper som bör bestämma innehållet i lagarna.

När Estlund gör analogin mellan demokratin och jurysystemet förutsätter han att juryn strävar efter att döma enligt moraliskt rimliga lagar. Ett felaktigt beslut innebär då att man misslyckas att fatta ett moraliskt riktigt beslut. Men vilket är egentligen skälet att lyda ett omoraliskt domslut i en rättsordning med moraliska lagar?

Är det, som Estlund hävdar, procedurens opartiskhet och episte-miska värde som är avgörande? När man besvarar frågan bör man skilja mellan legal och moralisk legitimitet. Den legala legitimiteten är retrospektivt bestämd; om proceduren bakom domslutet följer gällande procedurregler har domen laga kraft. Men frågan är om den moraliska legitimiteten avgörs av ett retrospektivt perspektiv. Räcker det med att proceduren bakom domslutet är opartisk och den mest epistemiskt effektiva (av de som är tillgängliga inom ra-men för acceptabilitetsvillkoret)?

Varför bör man lyda ett uppenbart felaktigt domslut bara för att dess tillkomsthistoria uppfyller vissa krav? När Estlund hänvisar till det epistemiska värdet som ett prospektivt värde antyder han ett konsekventialistiskt argument för att lyda felaktiga beslut som ter sig mer rimligt än det retrospektiva proceduriella argumentet.

Man skulle kunna hävda att skälet till att lyda felaktiga domslut

är att olydnad skadar rättssystemets förmåga på lång sikt att fatta moraliskt riktiga beslut. Medborgarnas lojalitet är en förutsättning för rättsordningens fortbestånd och för efterlevnaden av de moraliskt legitima principer som den bygger på. Domstolens auktoritet skulle därmed enbart baseras på dess prospektiva värde. Även demokratins politiska auktoritet skulle kunna motiveras på samma sätt.

Varför bör man lyda omoraliska beslut i en demokrati?

DEMOKRATINS POLITISKA AUKTORITET skulle kunna grundas på konsekventialistiska överväganden. Vi måste lyda även felaktiga beslut för att upprätthålla det mest epistemiskt effektiva politiska systemet (som är tillgängligt inom ramen för acceptabilitetsvillkoret).

Men om det är så att min olydnad inte påverkar den allmänna respekten för demokratiska beslut, varför bör jag då lyda?

Här kommer vi in på ett beslutsproblem som handlar om värdet av att följa regler även när ett regelbrott är befogat. Att följa en regel blint kan vara ett sätt att minska beslutskostnaderna och att minska antalet felaktiga beslut i det långa loppet. En beslutsregel som säger att man *prima facie* bör följa demokratiska beslut därför att de är demokratiska kan rättfärdigas konsekventialistiskt.

Medborgarna bör följa en viss regel utan att ta hänsyn till konsekvenserna därför att effekten av att alla medborgare försöker bedöma konsekvenserna av sin olydnad leder till att det demokratiska systemet fungerar sämre, vilket leder till fler felaktiga handlingar (både kollektiva och individuella) i det långa loppet (jfr Raz 1986: 70ff). Estlunds koppling mellan politisk auktoritet och beslutsprocedurens epistemiska värde skulle därmed kunna betraktas som ett val av institution utifrån konsekventialistiska överväganden – av behovet av att upprätthålla det system som är det bästa (av alla tillgängliga) på att fatta moraliskt riktiga beslut.

Det ter sig mer rimligt att grunda demokratins politiska auktoritet på dess konsekvenser än på beslutsprocedurens epistemiska värde. Det Estlunds teori ytterst går ut på är ju att demokratins värde består i goda beslut som leder till goda handlingar – inte i att

den demokratiska proceduren har ett egenvärde. Demokratins epistemiska värde – liksom alla procedurers epistemiska värde – måste rimligen var instrumentellt. Dess värde består i att det leder till goda beslut som får goda konsekvenser (enligt en moralisk princip oavsett vilken den är).

När en rättsordning föreskriver att ett domstolsbeslut får laga kraft i och med att beslutet tillkommit enligt vissa regler – inte när beslutet är korrekt – kan detta tolkas som en nödvändig regel för att upprätthålla rättsordningen. Beslutet kan vara juridiskt (och moraliskt) felaktigt, men juridiskt legitimt. På motsvarande sätt kan man motivera en princip om demokratins politiska auktoritet. Den auktoriserar även felaktiga beslut i syfte att upprätthålla demokratin.

Låt oss hypotetiskt anta att en domstol eller en demokratisk församling fattar ett *sista* beslut innan de upphör att fungera. Varför bör jag lyda det beslutet om det är felaktigt? En proceduriell, retroaktiv princip ser bara till egenskaper hos proceduren.

Om man lyder ett beslut enbart med hänvisning till proceduren måste man hävda att proceduren har ett egenvärde. Men det epistemiska värdet hos en procedur är till sin natur instrumentellt. Om inte proceduren har en viss permanens kan man inte hänvisa till procedurens epistemiska värde som ett skäl att lyda. Vi måste anta att besluten kommer till i ett institutionellt system som verkar över en längre tid. Estlunds teori blir mer rimlig om den grundar den politiska auktoriteten på ett prospektivt argument som handlar om demokratins effekter.

Teorin om att politisk auktoritet vilar på samtycke (reellt eller underförstått) är en retrospektiv proceduriell teori som Estlund tar avstånd ifrån. Estlund hävdar att politisk auktoritet vilar på »normative consent»; vi har en skyldighet att lyda någon om vi har en plikt att acceptera denna som en auktoritet. Vi har till exempel en plikt att lyda en flygvärdinna i en situation då vi befinner oss i ett flygplan som råkat i nödläge. Lydnaden vilar på en plikt att acceptera flygvärdinnan som auktoritet därför att hon i kraft av sin kunskap kan förmodas veta vad vi bör göra i en nödsituation (Estlund 2008: 125). Lydnadsrelationen vilar inte på att hennes råd alltid är

korrekta; vi bör också lyda felaktiga råd (inom en viss gräns) därför att vi bör acceptera henne som en auktoritet.

Även om de enskilda besluten att lyda flygvärdinnan inte vilar på en konsekventialistisk bedömning vilar acceptansen av flygvärdinnans auktoritet på en konsekventialistisk bedömning. Vi har, menar Estlund, liknande skäl att lyda flygvärdinnan i en nödsituation som vi har att lyda beslut som fattas i en demokrati och i en domstol (Estlund, 2008: 125).

Exemplet visar att den politiska auktoriteten kan rättfärdigas av de sammantagna konsekvenserna av att lyda (jämfört med att inte lyda). För den enskilde medborgaren innebär auktoritetsrelationen en beslutsregel som säger att man bör lyda oavsett konsekvenserna. Men beslutsregeln kan accepteras av konsekventialistiska skäl.

Estlund skulle kunna reducera proceduralismen till ett besluts-kriterium för att maximera ett epistemiskt riktighetskriterium. Att lyda felaktiga demokratiska beslut är (oftast) moraliskt riktigt, därför att man därmed upprätthåller ett politiskt system som är det bästa (inom ramen för acceptabilitetskravet) att producera moraliskt riktiga handlingar.

Icke-epistemiska fall

MEN FORTFARANDE ÅTERSTÅR frågan varför Estlund utgår ifrån att det finns en proceduriell rättvisa i demokratiska beslut som är ett tillräckligt skäl att lyda i *icke-epistemiska* fall. Estlund skriver: »I am taking as a starting assumption that the fairness of the procedure is a fully adequate reason to obey in simple non-epistemic cases» (Estlund 2008: 107).

Att en omröstning är »icke-epistemisk» innebär att det inte finns något oberoende kriterium på ett korrekt beslut. Varje beslut som syftar till att uppnå ett visst utfall – även en rättvis aggregering av olika intressen – är ett epistemiskt fall. Icke-epistemiska fall är fall då alla möjliga beslut har samma värde – eller då man inte vet på förhand vilket värde de olika besluten har. Ett exempel på en icke-epistemisk omröstning är en omröstning om vilken sida av en flod en grupp vandrare skall tälta på – när ingen har någon

kunskap om vad som skiljer de två alternativen åt och när man inte kan enas om en procedur för att få kunskap om vilket beslutsalternativ som är bäst (Estlund 2008: 72). Det enda man vet är att man måste fatta ett beslut som alla följer. Beslutssituationen kan liknas vid ett rent koordinationsspel där alla gemensamma handlingar har lika värde (till exempel om man skall köra på höger eller vänster sida på vägen). I det läget kan man singla slant lika gärna som att rösta.

Men frågan är varför opartiskheten i beslutsproceduren är ett skäl att lyda ett visst beslut – om alla beslutsalternativ är likvärdiga. Om det viktiga är att *något* beslut fattas så borde det inte spela någon roll hur eller av vem beslutet fattas. Man skulle kunna överlåta beslutet till en »diktator» och ändå lyda eftersom alla beslut är likvärdiga. Värdet av en opartisk procedur förutsätter att det finns olika intressen för olika utfall. Eftersom Estlund reserverar »icke-epistemiska» omröstningar till de fall då alla utfall är likvärdiga så borde beslutsproceduren vara irrelevant. Skälet att lyda är att alla måste följa samma beslut – oavsett vilket.

Men man skulle kunna hävda att en demokratisk procedur bör ha auktoritet även i icke-epistemiska fall av samma skäl som den bör ha auktoritet i epistemiska fall. För att upprätthålla det demokratiska systemets förmåga att generera de bästa besluten krävs att alla beslut, epistemiska såväl som icke-epistemiska, åttlyds. Det konsekventialistiska, epistemiska argumentet för att acceptera demokratins politiska auktoritet skulle kunna generaliseras till att gälla *alla* beslut som tas i en demokrati. Om man anlägger en sådan »systemisk» helhetssyn på demokratins politiska auktoritet behöver man inte stipulera att rättvisan (»fairness») i beslutsproceduren är ett tillräckligt skäl att lyda i icke-epistemiska fall – ett antagande som dessutom är poänglöst eftersom alla beslut är likvärdiga.

Demokrati och slump

ETT GENOMGÅENDE TEMA i Estlunds teori är att demokratin inte kan rättfärdigas om den inte är bättre än slumpen på att fatta korrekta beslut. Detta »modesta» epistemiska krav – som ibland fram-

står som ett ad hoc-argument – är, menar Estlund, nödvändigt för att rädda demokratin ifrån lottdragning.

Men vad händer om vi gör ett ännu mer modest epistemiskt antagande – att demokratin inte är *sämre* än slumpen (jfr Gaus 2003: 170)? Finns det inte då fortfarande skäl att föredra demokrati framför lottdragning? Ett skäl skulle kunna vara att det har ett värde i sig att medborgarna fattar majoritetsbeslut som rättfärdigas inför minoriteten i en offentlig debatt – även om beslutet är felaktigt (Gaus 2003: 171). Om man nöjer sig med att anta att demokratin inte är sämre än slumpen kvarstår demokratin (prospektiva) epistemiska värde som ett skäl att lyda felaktiga beslut – även om det argumentet blir svagare.

Kravet på ett offentligt rättfärdigande kan förstås som ett slags sinnelagsetisk premiss som innebär att ett medvetet val av en handling påverkar dess värde. En riktig handling som väljs med lottens hjälp blir då sämre ur moralisk synvinkel än en handling som väljs medvetet och rättfärdigas i en offentlig debatt. Även om man vet att sannolikheten att fatta ett riktigt beslut i en demokrati inte är bättre än slumpen behöver man inte använda slumpen (singla slant) som beslutsmetod.

Ett majoritetsbeslut efter offentlig debatt innebär att man kan utkräva ansvar om beslutet visar sig felaktigt. Det offentliga rättfärdigandet – både av en författning och av enskilda politiska beslut – leder till en normativ »transparens» som är central för den liberala legitimitetsprincip som Estlund anknyter till (jfr Waldron 1987). Om man väljer politiska handlingar med lottens hjälp går detta offentliga rättfärdigande förlorat. Kravet på ett demokratiskt beslut efter en offentlig debatt kan ses som en självständig proceduriell princip som är mer rimlig än Estlunds krav på opartiskhet. Demokratin skulle därmed kunna motiveras både proceduriellt och epistemiskt, utan att man antar att demokratin är bättre än slumpen.

Avslutande kommentar

ESTLUND BYGGER UPP argumentationen för sin normativa demokratiteori (epistemisk proceduralism) på följande steg: (1) Om

proceduriell rättvisa i beslutsfattande är det avgörande argumentet för demokrati, kan vi lika gärna singla slant om vilket beslut vi bör fatta. (2) Om vi vill fatta beslut enligt demokratiska procedurer (majoritetsbeslut) måste vi åberopa ett annat skäl än proceduriell rättvisa. (3) Det rimliga skälet för att föredra demokrati framför att singla slant är att demokratin är bättre än slumpen på att fatta korrekta beslut.

Estlund ramar in hela sin teori i ett slags kontraktualistiskt »acceptabilitetskrav» som i praktiken innebär att expertstyre är uteslutet, eftersom alla inte kan enas om vilka som är experter. Däremot antar Estlund att alla kan enas om att demokratiska beslut är epistemiskt bättre än slumpen. Demokratin syftar till »the impartial application of intelligence to the cognitive moral questions at hand» (Estlund 1999: 195). Men Estlunds minimalistiska sanningsbegrepp gör att det epistemiska momentet i hans teori blir oklart. I vilket avseende är uppgiften kognitiv?

När Estlund hänvisar till beslutsprocedurens epistemiska värde som ett skäl för att lyda, tycks han avse två saker: dels ett prospektivt argument som hänvisar till »tendensen» att besluten blir korrekta om beslutsproceduren vidmakthålls, dels ett retrospektivt argument som bara hänvisar till procedurens epistemiska värde (oavsett beslutets värde). Dessutom hänvisar Estlund till procedurens opartiskhet som ett självständigt värde.

Det förefaller onödigt att hänvisa till procedurens opartiskhet som ett skäl att lyda. Opartiskhet kan ses som en nödvändig förutsättning för det epistemiska värdet i proceduren – att förutsättningslöst pröva alla beslutsalternativ i syfte att välja det som är korrekt. Men inte heller procedurens epistemiska värde är i sig ett skäl att lyda. Den rimliga grunden för demokratins politiska auktoritet är varken opartiskheten i sig eller det epistemiska värdet i proceduren, utan dess långsiktiga förmåga att fatta riktiga beslut. Om man vill kombinera detta konsekventialistiska argument med ett proceduriellt argument, kan man lika gärna åberopa den demokratiska procedurens egenvärde.

Då blir det inte absurt att föredra demokrati framför lottdrag-

ning – även om demokratin inte är bättre än slumpen. Det retrospektiva argumentet att lyda felaktiga beslut handlar om respekt för demokratin som sådan; det prospektiva argumentet handlar om att bevara den mest epistemiskt effektiva procedur som vi kan enas om. Men om vi, som Estlund förutsätter, kan enas om att demokratin är bättre än slumpen och att demokratin är det epistemiskt bästa system som vi kan enas om, då behöver vi inte hänvisa till ett proceduriellt egenvärde i den demokratiska proceduren för att slippa singla slant – bara till dess värde som medel att nå goda beslut.

→

Mats Lundström är docent och universitetslektor vid Statsvetenskapliga institutionen vid Uppsala universitet. Jonas Hultin Rosenberg är doktorand vid Statsvetenskapliga institutionen vid Uppsala universitet.

Noter

1 Arendt (1967: 114).

2 I FN-stadgan om mänskliga rättigheter (artikel 10) anges rätten till en opartisk och »fair» rättegång som en mänsklig rättighet.

Referenser

- ARENDR, HANNAH (1967) »Truth and Politics», i: P. Laslett, P och W. G. Runciman (red) *Philosophy, Politics and Society*, III. Oxford: Blackwell.
- BENHABIB, SEYLA (1996) *Democracy and Difference*. Princeton: Princeton University Press.
- BOHMAN, JAMES & REGH, WILLIAM (1999) *Deliberative Democracy*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- CHRISTIANO, THOMAS (1999) »The Significance of Public Deliberation», i: J. Bohman & W. Regh (red) *Deliberative Democracy*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- COHEN, JOSHUA (1996) »An Epistemic Conception of Democracy», *Ethics*, 97: 1, 26–38.
- COHEN, JOSHUA (1999) »Deliberation and Democratic Legitimacy», i: J. Bohman & W. Regh (red) *Deliberative Democracy*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- DAHL, ROBERT (1956) *Preface to Democratic Theory*. New Haven: Yale University Press.
- DWORKIN, RONALD (2000) *Sovereign Virtue*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- ESTLUND, DAVID (1995) »Making Truth Save for Democracy», i: D. Copp, J. Hampton & J. E. Roemer (red) *The Idea of Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- ESTLUND, DAVID (1998) »The Insularity of the Reasonable: Why Political Liberalism Must Admit the Truth», *Ethics*, 108: 2, 252–275.

VARFÖR BÖR MAN LYDA FELAKTIGA DEMOKRATISKA BESLUT?

- ESTLUND, DAVID (1999) »Beyond Fairness and Deliberation: The Epistemic Dimension of Democratic Authority», i: J. Bohman & W. Rehg (red) *Deliberative Democracy*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- ESTLUND, DAVID (2008) *Democratic Authority*. Princeton: Princeton University Press.
- FISHKIN, JAMES (1992) *The Dialogue of Justice: Toward a Self-Reflective Society*. New Haven: Yale University Press.
- GAUS, GERALD (2003) *Contemporary Theories of Liberalism*. London: Sage.
- MANIN, BERNARD (1987) »On Legitimacy and Political Deliberation», *Political Theory*, 15, 338–368.
- RAWLS, JOHN (1993) *Political Liberalism*. New York: Columbia University Press.
- RAZ, JOSEPH (1986) *The Morality of Freedom*. Oxford: Clarendon Press.
- ROUSSEAU, JEAN-JACQUES (1994/1762) *Om samhällsfördraget*. Stockholm: Natur och Kultur.
- WALDRON, JEREMY (1987) »Theoretical Foundations of Liberalism», *Philosophical Quarterly*, 37: 147, 127–150.